

Kodėl tėvai vengia vaiko mokytojų (2)

"Klaidas darome visi, ir išmintinga būtų nusiimti puikybės karūną prieš vaikus, nes būtent dėl savo nesugebėjimo apsimetinėti, diplomatiškai apvalinti visus aštrius kampus, dėl savo vaikiško impulsyvumo jie aiškiausiai atspindi mūsų netobulumą, visada tiksliai pataikydami į silpniausias vietas. Tik ar visada mes patys turime drąsos tas silpniausias vietas pamatyti?" - sako Klaipėdos pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė Jolanta Navickienė, su kuria tęsiame pradėtą pokalbį apie svarbiausius gyvenimo mokslus.

Tęsinys. Pradžią vasario 26 d.

Kodėl daugėja vaikų, nesugebančių sukaupti dėmesio pamokų metu?

Turbūt pastebėjote, kad sunku paaiškinti kokį nors psichologinį reiškinį viena priežastimi. Ir šiuo atveju jų gali būti kuo įvairiausių.

Šiuo metu apskritai pastebima, kad daugėja vaikų, kurie turi įvairių įgimtų sutrikimų ir ligų; taip pat daugėja vaikų, kurie rimtomis ligomis suserga jau po gimimo. Įgimtas hiperaktyvumas, dėmesio koncentracijos stoka - taip pat dažnėjantys reiškiniai.

Neabejotina, kad žmogaus organizmas nespėja prisitaikyti prie mitybos ir visos aplinkos chemizacijos tempų, ir tai akivaizdžiai atsispindi įvairiuose somatiniuose ir psichiniuose to poveikio padariniuose.

Informacijos srautai, gyvenimo tempas, amžinas visuotinis chroniškas laiko neturėjimas, palyginti su visa žmonijos raidos istorija, yra labai naujas aplinkos, į kurią patenka kūdikis, bruožas. Gyventi tokiu tempu vaikui, kuris apie šį pasaulį dar nieko nežino, kuriam reikia tiek daug perimti ir išmokti, yra labai sunkus uždavinys. Gali būti, kad lėtesnio temperamento asmenys patiria didesnį stresą už kitus, ir natūralu, kad sutrinka jo savikontrolės mechanizmai.

Dėmesio nesukaupimas gali turėti ir psichologines priežastis: jeigu vaikas ateina iš namų į mokyklą nepailsėjęs, emociškai susijaudinęs, išgyvena stiprius jausmus, visa mentalinė energija yra susikaupusi tose smegenų srityse, kurios atsakingos už emocijų išgyvenimą, mąstančioji žievė tiesiog nefunkcionuoja, t.y. visas dėmesys yra skirtas emocijų išgyvenimui. Ar galėtumėte suprasti, ką jums aiškina mokytojas, jei žinotumėte, kad jūsų namai šiuo metu dega (tiesiogine ar perkeltine prasme)? Lygiai taip pat veikia ir emocinis fonas, esantis visoje mokykloje ar konkrečioje vaiko klasėje.

Jei per pertrauką iš jūsų kažkas žiauriai pasityčiojo, jūs galvosite tikrai ne apie gramatiką ar matematiką, o apie tai, kokia jūs nevykėlė ar kaip atkeršyti smurtautojui.

Sunku susikaupti ir tuomet, kai dėstoma medžiaga yra per lengva ar per sunki. Tuomet arba nuobodžiaujama, nes nepakankamas streso lygis neleidžia sukaupti dėmesio, arba streso lygis dėl nesugebėjimo suprasti dėstomos medžiagos pakyla tiek, kad apskritai blokuoja mąstymo procesus. Kai klasėje yra 20-30 mokinių, pritaikyti mokomąją medžiagą taip, kad ji atitiktų kiekvieno mokinio optimalų streso lygį ir emocinę būseną - vargu ar įgyvendinamas uždavinys.

Ar mokymo programos yra parengtos protingai? Studijuoti pradėję jauni žmonės atsigaua dvasiškai ir intelektualiai. Prisimenu, kaip mano sūnui paskutinėse klasėse drebėdavo rankos, buvo pervargęs ir nervingas, nes buvo perkrautas. Kaip motyvuoti vaiką mokytis dalykų, kurie jam pasirinkus profesiją nebus reikalingi?

Nemanau, kad mokymo programos rengia kvailiai. Taip pat nemanau, kad jos yra tobulos - nei mūsų, nei kurios nors kitos pasaulyje. Svarbu, kad vyktų nuolatinis tobulinimas. Juokinga

klaustyti purkštavimų, kad švietimo reforma nusibodo, kad visa tai pagaliau turėtų liautis... Manau, kad tai būtų tas pat, kas prašyti gyvenimą sustoti.

Mokykla, siekianti atitikti realybę, turi nuolat ją vyti, būti tobulėjanti. Arba tenka taikytis prie pokyčių, arba suakmenėti ir tapti iškasena.

O kad abiturientai išgyvena įtampą ir stresą, - irgi normalus dalykas: juk tai jų dvylikos metų darbo patikrinimas ir įvertinimas, nuo kurio priklausys tolesnis gyvenimo kelias. Ar pažįstate bent vieną žmogų, kuris tokiais aplinkybėmis išliktų ramus kaip belgas?

Tačiau vertėtų kalbėti apie tai, kiek mes, suaugusieji, prisidedame prie to streso užaštrinimo. Juk dažnai nuo pradinių klasių vaikai gąsdinami, kad neišlaikys egzaminų ir nueis "šuns keliais" ar dar kur nors. Piešiant juodą ateities perspektyvą, tiek tėvų, tiek mokytojų atsakomybė taip įsiūbuoja jų fantaziją, kad iš tiesų vaikui gali išsivystyti neurozė ar depresija. Šios rūšies klientų tarnyboje pasitaiko ne taip jau retai.

Nesu kompetentinga spręsti apie programos perkrovimą, tačiau kiek žinau, joje yra pakankamai lankstumo: ir pasirenkami mokymosi dalykai, ir pasirenkami egzaminai, ir lygiai. Ar pakankamai pasinaudojame tuo lankstumu? Ar konkurencinė kova neįsuka mūsų ir mūsų vaikų į tokį sūkurį, kur griebiam viską, kas tik įmanoma, ir kuo daugiau - o gal prireiks? Ar visada sugebam apsispręsti, ko norim? Ar nesirenkam prestižinio universiteto ar prestižinės profesijos dėl puikybės, o ne dėl svajonės įgyvendinimo? Taigi rezervų čia, manyčiau, galima ieškoti iš abiejų pusių.

Kaip išmokyti vaiką neigiamas emocijas reikšti socialiai priimtinu būdu: nesimušti, nelaužyti daiktų, nesikeikti? Mokytojai ir tėvai paprastai patys nesivaldo, šaukia ir klykia.

Taip, kaip Jūs suformulavote klausimą, atsakymas gali būti tik vienas - niekaip.

Vaikas dar yra per daug nesugadintas, kad galėtų perprasti dvigubus standartus. Žmogus tampa žmogumi ne remdamasis kieno nors pasakojimais ar rašytinėmis taisyklėmis, o kopijuodamas kitus žmones, jų elgesį, reakcijų būdus. Pagaliau negražu būtų mokyti vaiką išlikti ramų ir konstruktyvų ten, kur patys nesugebame...

Ką apskritai galima padaryti tėvams, mokytojams ir vaikams, kad mokykla nebūtų kalėjimas, prievartos aparatas?

Tokį idealą - mokyklą, į kurią skrendama kaip ant sparnų, visada reikėtų turėti prieš akis. Bet, kita vertus, šis idealas yra iš tų, kurie yra amžina siekiamybė.

Nepamirškime, kad mokymasis - sunkus ir daug valios pastangų reikalaujantis darbas. Ar galite taip jau labai džiaugtis, kad užuot pamiegojęs iki soties, turite keltis iš šilto patalo ir eiti į šaltą gatvę? Arba kad turite rinktis ne linksma draugų vakarėlį, o knygų krintimą?

Ar labai džiūgaujame, kai žinome, kad būsime viešai vertinami, ranguojami? Mokykla nėra skirta vien maloniai leisti laiką. Tad ir recepto, kaip tą įgyvendinti, nėra.

Vis dėlto tikiu, kad psichologinis mokyklos klimatas gali būti kuo mažiau panašus į "prievartos aparatą". Tačiau tam reikalinga galybė sąlygų: administracijos suinteresuotumas ir gebėjimas suburti pedagogų kolektyvą; pedagogų apsisprendimas siekti tokių rezultatų, už kuriuos nemokamas atlyginimas, kurie niekaip neatsispindi įvairiuose mokyklų ir mokytojų surangavimuose; tėvų suvokimas, kad ne žinios padaro vaikus laimingus, o santykiai tarp žmonių ir t.t., ir pan.

Prisipažinsiu, nesu gyvenime mačiusi nė vienos tobulos mokyklos, į kurią visi iki vieno mokiniai eitų kaip į šventę, tačiau esu buvusi daugybėje (ir mūsų mieste - taip pat), kurios ne tik deda daug pastangų eidamos šiuo keliu, bet yra pasiekusios ir visai puikių rezultatų. Ir dar viena sąlyga kuriant saugią ir emociškai patrauklią mokyklą būtų tokia: atsisakyti iliuzijos, kad netobuloje visuomenėje, kurioje tiek daug socialinės neteisybės, žmonių netobulumo, skriaudų (turiu galvoje ne Lietuvą, o pasaulį apskritai), gali egzistuoti tokios išskirtinės salos kaip tobula mokykla.

Ar įsivaizduojate pasaulį, kuriame vyksta įvairiausi dalykai, o mokykloje - tik geri? Kokie esame mes, tokia ir visa visuomenė; kokia yra visuomenė, tokia ir mokykla.

Tuomet, kai jausime mažiau pretenzingumo vieni kitiems, o daugiau atsakomybės už savąjį indėlį, galėsime visi kartu pasiekti, kad mokykla būtų ne prievartos aparatas, o vieta, kur žmogus mokosi suprasti pasaulį ir kitus žmones, ieško kelių, kaip tapti laimingam, ir palaiko kitus jų ieškojimuose.

Tad galime tik paklausti savęs: ką aš (direktorius, mokytojas, mokinys, tėvas, mama, psichologė, žurnalistė ir t. t.) konkrečiai padariau, kad mano (mano vaiko) mokykloje būtų bent kiek geriau?

Kokiais klausimais pedagogai ir tėvai ateina konsultuotis į jūsų tarnybą?

Skirtingi specialistai padeda spręsti skirtingo pobūdžio uždavinius: logopedai dirba padėdami įveikti kalbos ir komunikacijos kliūtis, specialieji pedagogai - mokymosi sunkumus, psichologai - emocijas, elgesio, bendravimo bėdas. Tad ir darbo metodai skiriasi.

Priklausomai nuo situacijos gali būti dirbama individualiai arba su grupe. O klausimai yra patys įvairiausi, kokie tik gali kilti žmonėms, norintiems geriau suprasti save arba kitus, išmokti pajusti bendravimo džiaugsmą, o ne baimę, susidoroti su užplūdusiomis emocijomis, rasti savyje ir aplinkoje atramą, reikalingą sunkumams įveikti.

Kokie bendradarbiavimo rezultatai?

Tokio darbo, kuris sukelia vidinius, aiškiai neužčiuopiamus pokyčius, rezultatą pamatuoti yra sunku. Manau, kad rezultatas yra jau vien tai, kad žmogus prisiėmė atsakomybę už savo ar savo vaikų gyvenimo kokybę ir ieško išeities, ieško specialistų pagalbos. Be tokio apsisprendimo, be pajudėjimo iš mirties taško pokyčiai neįmanomi.

Na, o bendravimo su specialistu sėkmę lemia daugybė objektyvių ir subjektyvių faktorių tiek iš specialisto, tiek iš kliento pusės. Pasitaiko, kad klientas išeina labai dėkodamas, sakosi gavęs iš mūsų susitikimų daug naudos, o man atrodo, kad mūsų darbas dar nėra prasidėjęs.

Ir labai gali būti, kad kitais atvejais, kai mane visiškai tenkina mūsų pasiektas rezultatas, klientas jaučiasi kur kas mažiau patenkintas. Ir galbūt reikia nugyventi gyvenimą iki galo, kad galėtum aiškiau suvokti, kokie įvykiai, žmonės, susitikimai kokią įtaką mums padarė.

Tęsinys - kitą šeštadienį.